RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902. Första Kammaren. N:o 14.

Fredagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Justerades protokollet för den 21 i denna månad.

Upplästes ett ingifvet läkareintyg, så lydande:

Att häradshöfding *Arvid Lilieskölд* för närvarande lider af akut luftrörskatarr och med anledning häraf under de närmaste dagarna bör hålla sig på sina rum, intygar på heder och samvete.
Stockholm den 28 februari 1902.

Algot Key Åberg,
leg. läkare.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial:

n:o 28, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens sjunde hufvudtitel; och

n:o 29, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts framställning om personligt lönetillägg åt distriktschefen A. R. Corin såsom chef för trafikafdelningen i jernvägsstyrelsen; äfvensom

bevillningsutskottets memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkterna 1:o) och 2:o) af bevillningsutskottets betänkande n:o 9, angående vissa delar af tullbevillningen.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Åkerberg* under tiden från och med den 5 till och med den 21 nästkommande mars.

Kammaren åtskildes kl. 2,37 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 1 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet grefve *Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändrad lydelse af 1 § 11:o) tryckfrihetsförordningen;

2:o) med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o) tryckfrihetsförordningen;

3:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående patent den 16 maj 1884;

4:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 26 kap. 1 § rättegångsbalken;

5:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt skollärarinnan vid länsfängelset i Stockholm Christina Charlotta Lindholm;

6:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt vaktkonstapeln vid tvångsarbetsanstalten i Norrköping Carl August Holmberg;

7:o) angående användande för vissa ändamål af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter;

8:o) angående uppförande af ny byggnad för Kongl. Maj:ts kansli m. m.; och

9:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt fältmusikanten vid Vesterbottens regemente P. A. Erland.

Justerades protokollet för den 22 nästlidne februari.

Anmäldes och bordlades lagutskottets utlåtanden:

n:o 18, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 25 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862;

n:o 19, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om revision af lagstiftningen rörande lega af jord på landet och dermed sammanhängande författningar; samt

n:o 20, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående ändrad lagstiftning rörande hyresaftal.

Ifrågasatt utsträckning af straffskyddet mot djurplågeri.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 26 och 28 nästlidne februari bordlagda utlåtande n:o 17 i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 18 kap. 16 § strafflagen.

Herr Rodhe: Man kan verkligen känna sig tveksam i valet mellan de båda föreliggande förslagen, utskottets och reservanternas.

Å ena sidan är det ju uppenbart, att utskottet har rätt, då det säger, att den bestämmelse, som af reservanterna blifvit förordad och enligt hvilken straffrättsligt skydd skulle beredas åt djur i allmänhet, är något för vid, i det att den allmänna föreställningen ju vill göra skillnad mellan de lägst stående djuren och djur af högre ordning.

Men å andra sidan kan man icke heller förneka, att den begränsning, som den nuvarande lagen gör och som utskottet

Ifrågasatt utsträckning af straffskyddet mot djurplågeri. (Forts.)

vill hafva bibehållen, är för trång. Det sedliga medvetandet reser sig upp mot en grym behandling äfven af vilda djur, som lefva i frihet, och stämplar en sådan grymhet såsom osedlig och och brottslig.

Kunde man nu finna ett uttryck, som ginge medelvägen mellan de båda förslagen, så att man vunne både reservanternas syfte och den af utskottet förordade begränsning, så vore detta tydligtvis det mest önskvärda. Men att finna ett sådant yttryck torde vara mycket svårt, om icke rent af omöjligt. Det lärer väl icke gå för sig, att i lagen göra blott vissa djurslag, vissa vilda djur, till föremål för straffrättsligt skydd. Jag tror också för min del knappt, att en sådan begränsning är nödvändig. Jag föreställer mig, att man mycket väl kan åt lagskipningen öfverlemna att uppdraga de nödiga gränserna. Det kan — äfven om lagen får den affattning, som reservanterna föreslagit — svårligen falla någon domare in att likställa behandlingen af de lägre eller lägsta djuren och djur af högre ordning eller att stämpla en grym behandling af de förra såsom ett lika stort brott som omild behandling af de senare. Under sådana förhållanden förekommer det mig, som om det icke skulle ligga någon fara i att antaga reservanternas förslag, och jag ber att få yrka bifall till detta förslag.

Herr Hasselrot: Denna fråga har, såsom kammaren erinrar sig, åtskilliga gånger i en eller annan form varit föremål för kammarens öfverläggningar, och särskildt den nu föreslagna förändringen har jemväl varit underställd kammarens pröfning.

Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten derpå, att det i vår rätt göres en grundväsentlig skilnad mellan misshandel mot menniskor och djurplågeri. Det förra brottet utgör en rättskränkning och behandlas i ett särskildt kapitel af strafflagen »om mord, dråp och annan misshandel». Det senare utgör en sedlighetsförbrytelse och behandlas i kapitlet om sedlighetsbrott. Lagen straffar således icke och kan, efter mitt förmenande, icke straffa en omild behandling af djur i annan mån eller i andra fall än der denna behandling innebär någonting, som kränker den allmänna sedliga uppfattniugen, och då vågar jag påstå, att det uttryck, som reservanterna valt och som den siste ärade talaren förordade, går för långt. Jag tror icke, att det öfverensstämmer med den allmänna rättsuppfattningen i vårt land att såsom en osedlig handling beteckna hvarje omild eller hård behandling af hvilket slags djur som helst, äfven de lägre stående, med hänsyn till fysisk utbildning och känslolif svagt utrustade djuren.

Nu säger den siste ärade talaren, att han vill öfverlemna åt lagskipningen att uppdraga de nödiga gränserna. Detta får jag för min del såsom lagskipare bestämdt undanbedja mig. Det går, enligt min mening, icke an att skrifva i lagen, att grymhet

mot djur är straffbar, och sedan öfverlemna åt lagskipningen att afgöra, på hvilka djur bestämmelsen skall tillämpas. En lagskipare får icke tolka lagen efter godtycke, utan han skall följa lagens bestämmelser sådana de äro.

Ifrågasatt utsträckning af straffskyddet mot djurplågeri. (Forts.)

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten derpå, att man i andra kulturländer — exempelvis England och Frankrike samt vårt systerland Finland — står på samma ståndpunkt som hos oss.

Efter min uppfattning skall ett mildare behandlingssätt i afseende å djuren icke befordras genom oupphörligt skärpta straffbestämmelser. Första gången djurplågeri i vårt land belades med straff var år 1857. Då gick straffsatsen blott till 100 kronors böter. Sedan ökades straffmaximum till 500 kronors böter, och så sent som år 1900, d. v. s. för blott två år sedan, bestämdes det, att sådana förbrytelser kunna beläggas jemväl med frihetsstraff. Min uppfattning och lagutskottets är, att man vinner målet fortast och rigtigast på den vägen, att den allmänna uppfattningen af nödvändigheten, att behandla djuren med mildhet vinner i styrka, och i det afseendet hafva djurskyddsföreningarne uträttat mycket och komma säkerligen att fortfarande hafva en stor uppgift.

På dessa grunder tillåter jag mig yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Ljungberg: På senare tid har mer och mer utvecklat sig den ömhet mot djuren, åt hvilken motionären velat gifva uttryck, då han framställt det önskemål, att äfven de vilda djuren skulle inbegripas i det skydd för djuren, som i lagen blifvit anbefaldt och som i senare tider ledt till skärpta straffbestämmelser för grym behandling af djur. Då har man sagt, att detta är en öfvervägande eganderättsfråga, som icke bör sammanblandas med sedlighetsfrågan. Detta är enligt min tanke alldeles origtigt. Man har exempel på upprörande grymhet mot vilda djur lika väl som mot tama, så upprörande, att de, som åsett dem, lifligt beklagat, att strafflagens bestämmelser om misshandel mot djur icke äfven omfattat de vilda. Vi hafva hört omtalas, hurusom ett af våra ädlaste vilda djur, elgen, ofta blir utsatt för den grymmaste behandling, när han söker simma öfver en flod eller en sjö. Han mötes då på stranden af drängar och pojkar, som med slag och misshandel på allt möjligt sätt drifva honom ut i vattnet igen, och när han halfdöd söker kämpa sig upp på annat ställe, blir han der utsatt för samma behandling. Skulle icke hvarje menniska med rättskänsla och moraliskt medvetande vilja afhjelpa sådana missförhållanden? Jag tror det, och jag anser derför, att det skulle smärta alltför många, som dela den önskan,

Ifrågasatt utsträckning af straffskyddet mot djurplågeri. (Forts.)

hvilken fått sitt uttryck i den väckta motionen, om denna kammare skulle afslå densamma.

Jag yrkar derför bifall till reservationen.

Herr von Möller: Den ärade ordföranden i lagutskottet talade om omild behandling af och misshandel å djur. Det är alldeles rigtigt, att motionären använde uttrycket misshandel, men här har ju ännu ingen yrkat bifall till motionärens förslag, men till reservationen, som talar om den, som vid behandling af djur visar uppenbar grymhet. Det synes mig således icke vara fara för att jagt eller fiske — åtminstone ännu så länge och så länge de bedrifvas något så när humant — skola kunna drabbas af dessa straffbestämmelser.

Den ärade ordföranden i lagutskottet talade vidare om, att lagstiftningen i flera civiliserade länder står på samma ståndpunkt som hos oss, och anförde såsom exempel Storbritannien och Frankrike. I detta sammanhang tillåter jag mig i förbigående fästa uppmärksamheten derpå, att, för så vidt jag känner till, ha ännu icke bestämmelserna om den s. k. niosvansade kattens användning vid bestraffning af sjöfolk der upphört att tillämpas äfvensom att tjurfäktningar ännu förekomma i Frankrike. Jag tror således, att vi än så länge kunna förbigå dessa länders lagstiftning i filantropisk och skyddsvänlig rigtning som mönster att efterfölja.

Han nämnde Danmark. I den af herr Wavrinsky vid 1898 års riksdag väckta motionen påpekar motionären, att Danmarks strafflag af år 1896 i § 297 lyder: »Hoo, som gjör sig skyldig i raa Mishandling eller anden grusom og uprörende Behandling af Dyr, navnlig af Huusdyr, bliver at straffe med Böder ind til 200 Rd. eller med simpelt Faengsel ind til 4 Maaneder», och liknande bestämmelser lära äfven hafva införts i norska strafflagen. I Nordamerikas förenta stater straffas djurplågeri, äfven om det icke är afsigtligt eller väckt förargelse. Djurplågeri omfattar der alla djur, och straffet är i allmänhet högt: böter upp till 250 dollars eller fängelse ända till ett år. I Tyskland efter 1870 stadgar riksstrafflagen för den, som offentligen eller på förargelseväckande sätt illvilligt plågar eller rått misshandlar djur, böter intill 150 mark eller fängelse. Men bredvid denna allmänna lag finnas en hel del specialförordningar rörande transport af boskap på jernvägar — med mycket detaljerade bestämmelser — mot användning af ofärdiga eller utarbetade dragare, mot deras öfverbelastning, rörande slagt i allmänhet o. s. v. samt reglementen för omkring ett hundratal slagthus. Vi veta, huru det hos oss gick med slagtfrågan, deri Riksdagen ingick med en skrifvelse, som icke föranledde till någon åtgärd från regeringen.

Utskottet säger, att man icke bör stifta några lagar, som icke uppbäras af det allmänna rättsmedvetandet. Reservanterna återigen påpeka, att »det bör emellertid icke kunna ifrågasättas annat,

Ifrågasatt utsträckning af straffskyddet mot djurplågeri. (Forts.)

än att det allmänna rättsmedvetandet ogillar en dylik behandling, äfven när den drabbar ett vildt djur». Jag är ju icke jurist, — men för mig ställer sig saken så, att om denna strafflagsparagraf inrymts tillsammans med §§ om andra sedlighetsförbrytelser, och om det är ett brott att visa uppenbar grymhet mot djur, så *upphör* detta icke att vara ett brott, derför att *djuret befinner sig i frihet* eller derför att det icke tillhör någon viss person. Jag tror, att de nuvarande bestämmelserna tillkommit mera för att skydda eganderätten än i något annat syfte.

Hvad menar för resten utskottet, när det talar om allmänna rättsmedvetandet? Är det pöbelns rättsmedvetande, eller är det den bildade allmänhetens? Jag gissar, att det är väl den bildade allmänhetens rättsmedvetande, som dervidlag får vara bestämmande, och jag vågar i sådant fall påstå, att den bildade allmänheten i Sverige anser det som en förbrytelse att med uppenbar grymhet behandla ett djur, det må nu vara af det ena eller det andra slaget.

Det är nu visserligen mycket vackert att hoppas på den stigande upplysningen och säga att upplysningen bör gå före straffbestämmelserna, men jag kan icke hjelpa att, när jag hör detta uttryck, kommer jag att tänka på en af Bret Hartes »Condensed Novels», »Fantine», modellerad efter Victor Hugos »Les Misérables». Fantine är en liten flicka, som uppfostras af dåliga föräldrar och lär dåliga seder af föräldrar och morföräldrar, så att hon bestjäl den fromme biskop Myriel på hans ljusstakar. Och så kommer den moraliska slutsatsen: »*Vill du blifva dygdig, så gif uppfostran åt din mormor*». Om vi kunde komma så långt, att vi kunde gifva en god uppfostran åt våra farföräldrar och morföräldrar, så tror jag nog, att det skulle gå hastigare med utvecklingen, än hvad det nu gör. Nu går den onekligen ganska långsamt, då den bildade allmänheten skall nödgas att stillatigande sitta och se på denna så ofta förekommande misshandel, som, då den icke bestraffas, ovilkorligen skall alstra råhet i sinnena och verka skadligt på de många, som kan hända befinna sig så att säga på skiljovägen och icke kunna sjelfva för sig klargöra rätt och orätt på detta område.

I denna kammare saknas nu två män, som så ofta förde djurskyddssakens talan, Treffenberg och Casparsson, och jag beklagar äfven, att doktor Leman af sjukdom är i dag hindrad att närvara. Herrarne minnas, att han för två år sedan uppträdde i denna fråga och talade om, huru en gosse fångat en råtta, begjutit henne med fotogén, antändt och lössläppt det brinnande djuret. Polisen, hvars *rättsmedvetande* talade, tog pojken och förde honom till polisdomaren, som måste släppa honom på grund af *bristande straffbestämmelser*. Skall man af något slags skuggrädsla för att jagt eller fiske skulle kunna generas af dessa straff-

Ifrågasatt utsträckning af straffskyddet mot djurplågeri. (Forts.)

bestämmelser blifva stående på en ståndpunkt, som ligger bakom den, hvartill andra civiliserade länder kommit?

Jag yrkar bifall till reservanterna förslag.

Herr Hasselrot: Om kammaren åhört de båda siste talarnes anföranden, så föreställer jag mig, att den genom en jemförelse dem emellan skall finna, huru svårt det skulle blifva för lagskiparen att tillämpa en lagbestämmelse, sådan som de båda talarne ifrågasatt. Den ärade talaren på Elfsborgsbänken anförde såsom exempel på en förbrytelse, som skulle vara synnerligen straffvärd enligt den nya lagen, ett förhållande, som egde rum eller kan ega rum vid jagt, under det att den siste ärade talaren sade, att jagt och fiske naturligtvis icke skulle komma att drabbas af de nya lagbestämmelserna.

Jag vågar fortfarande påstå, att det icke går för sig att stifta en sådan lag, som här ifrågasatts, och att åt domaren öfverlemna att afgöra, om och när straffet skall tillämpas eller icke. Nej, må man då draga ut konseqvenserna och säga: »all omild behandling af alla slags djur skall straffas såsom brott», men detta, antager jag, kammaren ej vill gå in på.

Den ärade talaren på Hallandsbänken redogjorde för en del utländska lagar. Jag kunde ej följa honom i allt hvad han dervid anförde. Den danska lagen står emellertid, efter min uppfattning, ungefär på samma punkt som vår. Vidare uppgafs, att i Nordamerikas förenta stater grymhet mot alla djur vore straffbar. Nu veta herrarne, att Nordamerikas förenta stater icke hafva gemensam lagstiftning, utan att hvarje stat har sin särskilda lagstiftning. I hvilken eller hvilka stater lagstiftningen är sådan, som af den ifrågavarande talaren angafs, derom törs jag ej yttra mig.

Jag tror emellertid, att vi för närvarande stå på en rigtig grundval, och det är ej sant, att spridandet af upplysning om våra skyldigheter gent emot djuren och höjandet af känslan för dem gått långsamt. Efter min mening har det i stället gått mycket fort. Vi minnas nog litet hvar, hurusom icke för så lång tid tillbaka ett upprörande förfarande allmänt nog egde rum vid t. ex. slagt, utan att det väckte någon vidare uppmärksamhet. Men till följd af att upplysningen stigit och känslan för djuren utvecklats öfverallt i vårt land och i alla kretsar, är sådant numera undantag. Behandlingen af djuren har på den vägen vunnit obeskrifligt mycket i vårt land, och på den vägen är det, som vi böra fortgå för att komma till en ännu bättre behandling af dem. Det hjelper ej att oupphörligt öka straffskalorna och sätta in nya straffbestämmelser.

Herr von Möller: Eftersom jag åberopat mig på motionen n:o 108 i Andra Kammaren vid 1898 års riksdag, ber jag blott

att få uppläsa hvad deri af motionären säges om Nordamerikas förenta stater: »Förenta staternas lagstiftning i detta hänseende i de olika staterna är *ganska öfverensstämmande.* Djurplågeri straffas» etc. Relata refero.

Ifrågasatt utsträckning af straffskyddet mot djurplågeri. (Forts.)

Mot hvad lagutskottets ordförande nämnde tillåter jag mig påpeka hvad reservanten säger: »Utskottet framhåller att i detta ämne ligger företrädesvis vigt på en stigande upplysning och mindre på straffrättsliga åtgärder. Detta är dock en sanning, som eger motsvarande tillämpning på *alla* områden, der strafflagen ingriper. Och då utskottet tillägger, att af förstnämnda anledning en stor och alltjemt fortgående förbättring i djurens behandling hos oss egt rum, är detta derför blott en *ytterligare* anledning att äfven i *förevarande* fall tillämpa den allmänna rättsgrundsatsen, att strafflagens föreskrifter böra hålla jemna steg med det allmänna rättsmedvetandets utveckling.»

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemstält i sitt utlåtande n:o 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Vid slutet af den häröfver anstälda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 47.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 25 och 26 nästlidne månad bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående lagstiftning i syfte att ackordsförhandling till undvikande af konkurs måtte erhålla offentligt skydd och kontroll;

n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 60 § konkurslagen;

n:o 14, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj;t angående föreskrifter rörande fartygs sjöduglighet m. m.;

n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående förvandlingen af böter i fall af bristande tillgång till deras gäldande; och

n:o 16, i anledning af väckt motion om ändring af 61 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemstält.

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 25 och 26 sistlidne februari bordlagda utlåtande n:o 1, angående skrifvelse till Konungen i fråga om afskaffande af de s. k. förberedande examina såsom vilkor för rätten att aflägga juridiska examina.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Då jag i denna fråga har en annan uppfattning än den, åt hvilket utskottet gifvit uttryck, skall jag be att få litet granska utskottets uttalanden.

Jag skall till en början villigt erkänna hvad som icke kan förnekas: att ifrågavarande förberedande examina, sådana de nu äro ordnade, äro antiqverade och böra reformeras, men jag bestrider, att de böra afskaffas. Det förhåller sig nemligen efter mitt förmenande icke så, som motionären påstår, att de endast afse att bibringa större allmänbildning, än den studerande förut eger. I dessa examina ingå äfven ämnen, som äro af största vigt för den blifvande juristens verksamhet. Det kan sättas i fråga, om icke redan filosofi, är ett sådant ämne, i synnerhet om detsamma skulle komma att försvinna från skolans kurser. Men

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

jag vågar alldeles bestämdt påstå, att såväl historia som statskunskap äro af en speciel betydelse för den blifvande juristen. Historia bör här tagas och tages ju också så, att det egentligen är kännedom om den svenska statsförfattningens och statsförvaltningens historiska utveckling, som fordras i dessa preliminära examina; och det kan väl ingen förneka, att det måste vara af stor vigt för juristen, som i en framtid ofta skall syssla med Sveriges författning och förvaltning, att känna, huru dessa blifvit sådana, som de nu äro. Likaså i fråga om statskunskapen! Ämnet statskunskap innefattar, enligt vedertagen häfd, dels en öfversigt af såväl utländska staters som Sveriges författning och förvaltning, dels äfven en historik, huru författningarna i olika länder tillkommit och blifvit sådana de nu äro. Detta måste väl äfven vara af vigt för juristen att känna.

Att alldeles afskaffa dessa examina skulle väl sålunda, tänker jag, äfven från motionärens synpunkt sedt, icke låta sig göra, utan att stoppa in hvad de studerande nu få lära sig i åtminstone de båda sistnämnda ämnena på annat håll, det vill säga: i den egentliga fackexamen. Men jag förstår icke, huru detta skall låta sig göra, om kammaren nu uttalar sig i frågan så som lagutskottet gjort. Utskottet säger visserligen en passant, att, om det är nödvändigt att inlära något, som ingår i dessa förberedande examina, det finge ingå i fackexamen. Men på samma gång uppställer utskottet såsom vilkor för afskaffandet af dessa examina, att den juridiska kursen i sin helhet skall förkortas med den tid, som den förberedande examen för närvarande tager i anspråk. Jag kan ej begripa, huru utskottet tänkt sig, att folk skall kunna lära sig det nödvändiga af den förberedande kursen, om det ej lemnas någon tid dertill.

Såsom ett motiv för den reform, som utskottet förordar, anför det, att Upsala juridiska fakultet år 1892 anhållit derom. Jag kan icke tro, att fakultetens petition, var affattad, som utskottets förslag är. Jag vet visserligen icke, huru den var formulerad, men jag föreställer mig, att fakulteten i allt fall på något sätt antydde, att någon ersättning skulle beredas för ämnena historia och statskunskap i den förberedande examen på det sätt, att kurser i desamma finge ingå i fackexamen. Men äfven om reformen skulle genomföras på det sättet, blefve den mycket opraktisk och olämplig. Ty för det första finnas de egentlige fackmännen i historia och statskunskap inom den filosofiska fakulteten, och då böra väl också undervisningen och examinationen i dessa ämnen förläggas till den fakulteten. För det andra har den professor inom juridiska fakulteten, som närmast skulle komma i fråga att öfvertaga undervisningen och examinationen i dessa ämnen, professorn i statsrätt, så många andra stora och vigtiga ämnen att syssla med och svara för, att, om man lägger på honom äfven dessa, som till stor del ligga vid periferin af

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

af hans fack, jag för min del är lifligt öfvertygad, att det skall blifva detsamma, som att dessa ämnen åtminstone ej komma att studeras och examineras lika ordentligt, som nu är fallet. För resten förefaller det mig egendomligt, att den juridiska fakulteten, som sjelf lider sådan brist på lärarekrafter, icke med tacksamhet skall mottaga den hjelp, som lemnas den från en annan fakultet, der de nödiga krafterna äro att tillgå.

Dessutom har icke blott Upsala, utan äfven Lunds juridiska fakultet, yttrat sig i frågan, och, såsom framgår af betänkandet, har den senare fakulteten inskränkt sig till att yrka en *reform* af dessa examina, något, som äfven jag för min del är med om och anser nödvändigt. Jag tycker för min del, att det vore betänkligt, om kammaren skulle sätta sig till domare öfver, hvilken af dessa uppfattningar, den från Upsala eller den från Lund, är den rigtiga. Jag anser det vara försigtigast af kammaren att icke alls yttra sig i denna fråga. Jag anser också, att, då den redan förut blifvit framlagd för Kongl. Maj:t, det blefve ett onödigt tryck kammaren skulle utöfva på Kongl. Maj:t genom att yttra sig så, som utskottet föreslagit.

Af alla dessa skäl ber jag, herr grefve och talman, att få yrka afslag, å utskottets hemställan.

Friherre Palmstierna: Jag kan naturligtvis icke följa den föregående talaren i detaljerna och resonnera med honom om sådana, men jag vill taga fasta på, att han började med att erkänna, att ifrågavarande förberedande examina äro antiqverade, och jag skall för öfrigt försöka se saken från allmän synpunkt — jag skulle vilja säga från allmänhetens synpunkt. Då tror jag, att det här egentligen är fråga om två saker: studietidens förkortande och en hastigare öfvergång till fackstudierna.

Hvad studietidens förkortande beträffar, kan man nog våga det påståendet, att i Sverige studietiden i allmänhet taget är för lång, att den fordrar för mycken tid, och således för mycket penningar, men att det deremot är en stor fördel, att den unge mannen så tidigt som möjligt kommer ut i det praktiska lifvet, att han får kasta sig in i verksamheten på sin lefnadsbana, medan han ännu besitter ungdomens hela friskhet och energi, att han så tidigt som möjligt får känna kraften och behofvet att sjelf afgöra saker. Afgörandet på eget ansvar inverkar i hög grad uppfostrande på karakteren, och derigenom vinnes mycket. Jag tror vidare, att det är en stor fördel, att den unge mannen så tidigt som möjligt får känna sig stå på egen botten, kan föda sig sjelf och och äfven familj, så att han ej uteslutande behöfver lita på föräldrarne och, hvad som är ännu värre, på lånevägen. Jag tror, att det är af stor vigt för hela nationen, att de unge kunna komma från sina studier ut i lifvet så tidigt som möjligt. Det blir då en helt annan kraft i deras arbete. Nu säger man

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

deremot, att det är så ofantligt mycket, som de måste veta för att kunna sköta sina tjenster. De måste hafva en hög grad af allmänbildning, de måste hafva specialkunskaper i en mängd lagar och dylikt. För hvart årtionde tillkomma nya ämnen, såsom utskottet påpekat, på socialvetenskapernas m. fl. områden. Deremot kan man då genmäla, att då och då också en myckenhet gammalt måste kastas bort, icke sällan sådant, som bort försvinna långt tidigare. Undervisningsmetoderna blifva också bättre, så att man på samma tid nu kan lära sig mera än förut. I studiefrågan synes mig emellertid allt vara, så att säga, flytande. Somliga anse, att de och de ämnena äro nödvändiga, andra, att man kan släppa efter de och de ämnena. Alltid råda olika meningar i fråga om undervisningens ordnande. Söker jag efter en konstant punkt i allt detta, kan jag ej finna mer än en. Det är menniskoåldern. Den är densamma det ena århundradet och det andra. Jag tror derför, att man ej gör orätt, om man säger: vid den och den åldern bör mogenhetsexamen vara aflagd, vid den och den åldern bör juristen i regel komma ut till statens värf. Det blir lärarnes sak att på den tid, som är anslagen, lära så mycket, som det är möjligt att lära med de undervisningsmetoder, som stå till buds. De verkligen framstående, de begåfvade och intresserade fortsätta i alla händelser sina studier äfven sedan de lemnat universitetet. Det är de, som föra vetenskapen framåt. De andra, det stora flertalet, nöja sig med att sköta sina tjenster, och det ser man då, att de, som kommit sent ut, merendels förlorat i handlingskraft. I ett litet land som vårt tror jag, att det är desto vigtigare, att de studerande ej uppehållas genom onödiga examensfordringar, som vi alltid hafva ett plus af två eller tre språk utöfver hvad man i de stora kulturländerna måste underkasta sig att lära.

Hvad slutligen öfvergången till fackstudierna beträffar, är det ganska påtagligt, att det är af vigt för ynglingen att, då han tagit sin mogenhetsexamen, hvilken i Sverige innebär en ganska hög grad af allmänbildning, han, om han skall blifva jurist, så fort som möjligt får kasta sig in på de studier, som en tjensteman behöfver för sin framtida verksamhet. Ju tidigare han får börja med fackstudierna, med desto större ifver och intresse griper han sig an med dem. Och utskottet har föreställt sig, att just den större energien, det större intresset skulle göra det möjligt, efter borttagande af de förberedande examina att, på samma tid, som kräfts för fackstudierna, medhinna äfven sådant, som det skulle vara nödvändigt att öfverflytta från preliminärexamina till fackstudierna.

Då åtminstone efter min uppfattning motionären visat, att en del af ämnena i de förberedande examina icke är absolut nödvändig för juristen, och att en annan del utan olägenhet skulle

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

kunna flyttas öfver till fackexamen, får jag, herr grefve och talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Afzelius: Utskottet har i sitt betänkande omnämnt ett yttrande, som afgafs af mig på den tid jag hade äran vara ledamot af juridiska fakulteten i Upsala, det vill säga för 20 år sedan. Jag önskar få i kammarens protokoll tecknadt, att jag fortfarande till alla delar vidhåller samma mening, en mening, som hufvudsakligen sammanfaller med utskottets. Den mångfaldiga beröring, i hvilken jag sedermera kommit att stå till juridikens ämnessvenner, har icke varit egnad att i någon mån försvaga denna mening, utan tvärtom att befästa den, skärpa den. Jag skall be att i största korthet få säga, huru jag ser saken. Att gå i detalj anser jag i denna diskussion icke vara lämpligt.

Alla äro vi ju mer eller mindre barn af vår tid — vi sjelfva och hvad vi skapa. Tiderna förändras, och vi förändras med dem. Förhållandena förändras, uppfattningen förändras. Det akademiska undervisningsväsendet och examensväsendet äro underkastade samma lag. I det fall, hvarom nu är fråga, kan man peka på både ändrade förhållanden och ändrad uppfattning.

Förändrade förhållanden. Från början motsvarade utan tvifvel preliminärexamina — i det stora hela gäller detsamma om alla preliminärexamina, men jag fäster mig nu endast vid dem, som här äro i fråga, de juridiska preliminärexamina — ett verkligt behof.

Afståndet mellan skolan och universitetet var för stort. Den nyblifne studenten var icke mogen för någon art af verkligt vetenskapligt studium: det måste skapas en utfyllnad, ett öfvergångsstadium mellan skolans lexor och det vetenskapliga universitetsstudiet. Detta öfvergångsstadium gåfvo preliminärexamina. Men i sådant hänseende kan man icke vidare åberopa samma behof. Om också icke skolan gifver allt hvad vi begära af henne — och dit komma vi nog aldrig trots allt reformerande — så kan det icke bestridas, att hon nu gifver något annat och vida mera, än hvad hon gjorde då. Och om något i afseende å mognaden skulle brista, så är det klart, att boten bör sökas i skolans organisation och icke i universitetets.

Förhållandena äro ändrade. Uppfattningen har också ändrats. Jag afser härmed den uppfattning, som i motionen beröres, uppfattningen af den s. k. allmänbildningens betydelse. Förr ansåg man nödvändigt, att den blifvande juristen eller i allmänhet den, som egnade sig åt specialstudier, först skulle samla en större eller mindre fond af allmänt vetende, af kunskaper i s. k. humaniora. Man var rädd för att han annars skulle sjunka ned till en *routinier*, att han icke skulle få blick för det allmänt menskliga i sin uppgift. Denna uppfattning finnes nog ännu qvar på många håll, men den har dock i väsentlig mån fått vika för

en rigtigare. Bildning är en personlighetens *egenskap*, som kan förvärfvas på flera vägar. Det är icke på kunskapsämnenas art eller omfattning det här kommer an, utan det kommer an på det *sätt*, hvarpå de vetenskapliga studierna drifvas, på intensiteten och intresset och på djupet i studierna. Jag tror för min del fullt och fast, att ett vetenskapligt studium i allmänhet, äfven ett s. k. fackstudium, om det drifves rätt och djupt, har denna förmåga att bilda.

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

Nu är det klart, att om den nyblifne studenten hade för sig en hel rad af sorglösa studieår, så kunde man icke behöfva lägga någon vigt vid att han använde ett eller annat år på studierna af ämnen, som i och för sig — dertill kan ingen neka — äro nyttiga och lärorika. Men, såsom vi alla veta och såsom utskottets ordförande nyss påpekat, det förhåller sig icke så; studietiden måste begränsas, den unge mannen får icke komma allt för sent ut i lifvet, der han ännu har flera läroår att genomgå, innan han får verka på egen hand. Den juridiska lärokursen har år från år ökats, och detta är helt naturligt, då läroämnenas antal ökats, lärarne blifvit flere, anspråken ha stegrats i jembredd med vetenskapens egna framsteg. Derigenom har studietiden, efter hvad jag tror, på 50 år säkerligen förlängts med 50 procent. Vid sådant förhållande står man ju i valet mellan ett af de två: antingen att afstå från dessa studier, som i och för sig äro nyttiga, men icke nödvändiga, eller också att knappa af på den egentliga fackutbildningen, på specialstudierna. Och i det valet torde väl icke mången kunna ställa sig tveksam. Jag gör det icke.

Nu nämnde emellertid den förste talaren något, som är fullkomligt rigtigt, eller att uti preliminärexamen ingå — och ännu mer, kan man säga, *kunde* ingå — ämnen, som icke äro blott så der allmänt bildande, utan som äro direkt förberedande för vissa af de juridiska ämnena. Jag skall icke söka angifva, hvilka ämnen jag för min del anser höra dit; derom kan tvistas; men *att* sådana ämnen finnes, torde icke kunna bestridas. Derför ligger det ett visst berättigande i hvad han yttrade om att man icke borde alldeles kasta bort de preliminära examina, utan reformera dem, inskränka dem just till dessa ämnen, som äro förutsättningar för specialstudiet. Denna ståndpunkt förefaller ju ganska tilltalande, men för min del får jag säga — med den kännedom jag eger om universitetsförhållandena — att den icke är hållbar. Jag anser dessa examina icke ens i förändradt skick vara lämpliga. Hvarför? Jo, derför att — såsom också nyss antyddes af utskottets ordförande — vid detta förberedande studium, om det bedrifves fristående, helt naturligt sammanhanget mellan förberedelse och ändamål förloras ur sigte. Om detta studium bedrifves under ledning af lärare, som äro främmande för de specialstudier, för hvilka det skulle förbereda, är det klart, att

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

det icke får den rätta anpassningen och icke heller den rätta begränsningen. Denna erfarenhet har utan tvifvel en hvar juridisk universitetslärare varit i tillfälle att göra. Jag skall blott taga som exempel ett sådant ämne som rättsfilosofi. Det har funnits tider, då för preliminärexamen lästes och docerades en rättsfilosofi, om hvilken, när studenten sedermera kom till de juridiska studierna, det hette: *den* är galen, det är något helt annat, som är rätt.

Nå väl, följden af att detta studium drifves såsom fristående i den filosofiska fakulteten blir den, att en begåfvad, intresserad, vetgirig ung man kastar sig på ämnet för dess egen skull; han drifver det i ett omfång, som ämnet sjelft nog betingar, men som vida öfverstiger hvad som behöfves för hans ändamål. Är det deremot en hvad man kallar »praktiskt anlagd» ung man, så betraktar han det hela såsom ett nödvändigt ondt, hvilket bör reduceras till ett minsta möjliga minimum, helst till en katekes eller ett kollegium — i hvarje fall en rent själlös lexläsning, som är glömd och borta, när den just skulle komma till användning.

Derför är det min bestämda öfvertygelse, att det enda rätta är, att dessa förberedande ämnen — hvilka de äro, skall jag som sagdt icke beröra — inkorporeras i den juridiska fakulteten och ingå i dess studieplan. Huru detta skall ske, anser jag, i motsats till den förste talaren, icke tillhöra utskottet eller denna kammare att ens antyda; det blir en sak för den juridiska fakulteten att behandla vid ordnande af dess studieordning.

Detta är i största korthet mitt sätt att se denna fråga. Jag vill endast tillägga, att mig är icke bekant något för vårt land egendomligt förhållande, som i detta hänseende skulle betinga bibehållande af en anordning, hvilken i andra länder, der den juridiska bildningen står åtminstone lika högt som hos oss, är försvunnen.

Hvad sjelfva affattningen af utskottsbetänkandet beträffar, skulle jag ju måhända kunna önska ett eller annat uttryck annorlunda, men detta är bisaker, som här, då det icke är fråga om att fatta något definitivt beslut, utan endast att, så att säga, göra en opinionsyttring, äro af ingen betydelse.

Jag ber derför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjöholm: Herr grefve och talman! Då jag anser den föreliggande frågan vara synnerligen vigtig, och då jag icke gillar de åsigter, som uttalats af motionären, lika litet som dem, som äro angifna i utskottets betänkande, så ber jag att i korthet få bemöta dessa uttalanden, synnerligast som, derest kammarens beslut blir ett bifall till utskottets hemställan, jag för ett sådant beslut icke vill bära något ansvar, öfvertygad som jag är, att

det kommer att lända till skada för den juridiska bildningen i vårt land.

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

Motionären erkänner, att det fordras ett visst mått af s. k. allmänbildning för att kunna med framgång bedrifva fackstudier, och han tillägger genast, att fordringarne på denna grundläggande allmänbildning icke få ställas så höga, att de medföra ett inkräktande på den tid, som bör tillkomma fackstudierna. Häri kan man ju instämma med motionären, men då måste man göra reda för sig, å ena sidan, hvilken allmänbildning som fordras, och å andra sidan, huru långt fackbildningen bör gå. Om jag icke misstager mig, synes motionären i båda dessa fall icke intaga den rätta ståndpunkten. Det förefaller mig nemligen, som om han nöjde sig med för liten allmänbildning, men fordrade för stora fackstudier. Jag tror icke, att hans påstående är sant, att i vårt land allmänbildningen skattas för högt och fackbildningen för lågt.

Hvilken allmänbildning fordrar man nu af en jurist? Jo, mogenhetsexamen vid ett allmänt läroverk och derefter inom den filosofiska fakulteten en eller två terminers studier för att i vissa ämnen öka kunskapsmåttet och derjemte öka den allmänna mogenheten. Dessa senare studier vid universitet äro, enligt min åsigt, rent af nödvändiga, icke precis för de juridiska studierna, utan framför allt för den blifvande embetsmannens duglighet såsom sådan. Mogenhetsexamen innebär mogenhet att börja sjelfständiga studier och mogenhet för en verksamhet, som från statens synpunkt är mindre maktpåliggande och som kräfver mindre humanistisk bildning; men man är icke mogen att med denna skolbildning plus fackstudier sätta sig i domaresätet. När lexläsningen vid skolan är slutad, behöfves vid universitet en sofring af sådana, som i begåfning stå under strecket och som, om de komme in på embetsmannabanan, skulle blifva odugliga, till föga glädje för sig sjelfva och till skada för allmänheten. För att vidga vyerna, för att förekomma den ensidighet, som fackstudierna ofta medföra, bör den blifvande teologen, juristen och läkaren någon kort tid studera i den filosofiska fakulteten. De hafva alla deraf den största nytta, icke endast för sina följande studier, utan framför allt för lifvet.

Motionärens hat till dessa studier kulminerar i följande kraftuttryck: »Frågar man emellertid, hvartill dessa förberedande examina tjena, så bör enligt min mening svaret blifva, att de tjena till föga annat än att beröfva den blifvande juristen tid och penningar samt understundom nöta bort en del af det intresse, hvarmed han, frigjord från skolans mångläseri, eljest skulle hafva egnat sig åt de juridiska studierna». För motionärens egen skull hade det varit önskligt, om dessa ord varit oskrifna, ty här har ifvern flugit bort med förståndet. Om de skarpa orden hade blifvit fälda under en debatt i stridens hetta, så hade det varit

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

förlåtligt, men att skrifva dem i en motion, tror jag icke länder motionären till någon berömmelse, utan tvärtom. Om de ämnen eller de fordringar, som nu förekomma i dessa förberedande examina, äro mindre lämpliga, blir en annan fråga, som icke hör hit, och motionärens resonnement i detta afseende bevisar ingenting för den sak, han vill bevisa, nemligen att sjelfva examen är öfverflödig. Om dessa ämnen äro mindre väl valda, det blir en sak, som vederbörande få justera. Jag kan gerna instämma med den förste talaren deruti, att en förändring i detta afseende kanske vore mycket lämplig, men detta är, som sagdt, en sak, om hvilken vi icke för närvarande behöfva hafva något bekymmer, men hvad jag bestämdt vill framhålla är min öfvertygelse, att en förberedande filosofisk examen är nyttig och nödvändig för juristen och särskildt för den, som utöfvar domarekallet, af hvilken man med rätta fordrar tankeskärpa samt ett sundt och juste omdöme.

Hvad fackstudierna beträffar, kunna ju fordringarne derutinnan vara större eller mindre, och de kunna ställas allt för höga. Det finnes ju eller har åtminstone funnits professorer, som nästan årligen stegrat sina fordringar. Detta kan ju icke vara välbetänkt. Ett visst kunskapsmått måste naturligtvis under alla förhållanden fordras, men ett mer eller ett mindre derutöfver synes mig hafva ringa betydelse. Ty det är alltid så, att det är verksamheten ute i lifvet, det är erfarenheten, som gifver den rätta dugligheten. Det finnes inga studier, som i detta afseende ensamt äro tillräckliga. Jag förutsätter härvid naturligtvis, att det finnes anlag och intresse för det kall, som man valt; saknas detta, så hjelper ingenting annat.

En professor borde vara tacksam, ju mera bildadt det auditorium är, som han har, ty derigenom är han förvissad om att hans föreläsningar bättre uppfattas. Hans uppgift som föreläsare kan naturligtvis icke så mycket vara att meddela kunskaper, som icke fastmer att systematisera och utreda begreppen, att vidga vyerna, att underlätta sjelfstudiet, att gifva råd och anvisningar. Men detta förutsätter också, att det skall finnas en viss mogenhet, och icke så liten mogenhet, hos lärjungarna.

Utskottet stöder sig på åtskilliga auktoriteter och tyckes dervid hafva fästat mycket afseende. Jag böjer mig gerna för goda och stora auktoriteter, men jag vill erinra om att i sådana frågor som denna är det mycket vanligt, att den ena auktoriteten står emot den andra. Och i detta fall upplyser motionären om, att hos Kongl. Maj:t föreligger en petition och att de åsigter, som der uttalas, delas af fakulteten i Upsala, men icke af fakulteten i Lund. I kulturfrågor vill ju för öfrigt hvarje bildad man vara en auktoritet.

Hvad slutligen sjelfva saken angår, hemställer jag till kammaren, om det är lämpligt att — då hos Kongl. Maj:t föreligger

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

till pröfning fråga om en ombildning af de juridiska examina, då en omorganisation af läroverken likaledes är å bane och då man icke vet, huru vare sig det ena eller det andra kan komma att gestalta sig — Första Kammaren uttalar sig för att dessa preliminära examina under alla förhållanden böra afskaffas. Jag tror, att detta icke är lämpligt, med hänsyn särskildt till den varsamhet i dylika fall, som Första Kammaren alltid brukar visa i sina åtgöranden.

Jag får derför, herr grefve och talman, yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Lindgren: Det torde icke hafva undgått kammarens uppmärksamhet, att vid universiteten, såväl bland ungdomen som bland lärarne, en liflig rörelse för ögonblicket pågår beträffande just reformer inom examensväsendet, och detta gäller alla fakulteter. Denna rörelse har utan tvifvel framkallats just af den i vissa afseenden öfverdrifvet långa studietid, som öfver hufvud förekommer hos oss. Särskildt hvad den medicinska fakulteten beträffar, är det ju en känd sak, att studietiden inom densamma är synnerligen lång. Denna rörelse har således hos ungdomen utgått från ett sträfvande att på kortare tid skilja sig från examensstudierna, och detta såväl på grund af studiernas dyrbarhet, som öfver hufvud på grund af den lifliga konkurrens, hvilken inom detta liksom inom andra områden gör sig gällande, och i hvilken den, som kommer efter, på ett betänkligt sätt distanseras. Under sådana förhållanden synes det mig just icke så synnerligen angeläget, att Riksdagen tager initiativ inom en liten, särskild afdelning af examensväsendet, sådan som det är här fråga om. Det är ingen fara för att icke denna sak skall komma upp i alla fall. I ett initiativ från Riksdagens sida ligger, enligt mitt förmenande, ett visst tvång för de myndigheter och de korporationer, som hafva att utreda denna sak och som för öfrigt bäst kunna göra det. Det är alldeles gifvet, att inom Riksdagen, eller inom ett dess utskott, kan en sådan undervisningsfråga icke i detalj fullständigt klareras; den bör gå den andra vägen, och i hvarje fall är det ju alldeles nödvändigt, att de akademiska myndigheterna få uttala sig, innan regeringen fattar beslut. När nu förhållandet är sådant, att en så liflig och allmän rörelse redan eger rum vid universiteten — och det är betecknande nog, att den till god del utgått från ungdomen sjelf — så är jag tveksam, huruvida det verkligen är lämpligt, att en liten specialafdelning af universitetets undervisningsväsen på detta sätt utbrytes och att Riksdagen i förväg uttalar sig om densamma.

Herr Säve: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag förmodar, att de flesta, som tagit del af herr Tryggers motion, gjort det med synnerlig tillfredsställelse, och det icke blott med

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

anledning af hvad som står i den, utan äfven med anledning af hvad som icke står i den, men som dock blir ett nödvändigt korollarium af sjelfva motionen.

Motionären vänder sig visserligen särskildt mot preliminärexamina inom den juridiska fakulteten, men jag tänker mig, att för den händelse Riksdagen skulle vilja uttala sig i motionens syfte, deraf också blir en naturlig följd, att Riksdagen, framdeles måste uttala sig på liknande sätt med afseende å preliminärexamina inom andra fakulteter och följaktligen söka, så vidt på Riksdagen beror, verka för en välbehöflig begränsning af studietiden för de flesta fakultetsexamina.

Riksdagen har, såsom i betänkandet omnämnes, redan vid föregående tillfällen behandlat hithörande frågor. År 1887 aflät Riksdagen en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att han måtte taga i ompröfning de ändringar i bestämmelserna för examina, som fordrades för att studietiden vid universiteten skulle kunna begränsas inom nödigt mått. Sedan dess har emellertid, såsom en ledamot af Andra Kammaren denna riksdag uppvisat i en motion, i hvilken äfven han påyrkat en begränsning af studietiden, och hvilken motion lämpligast hade bort behandlas i samband med den nu förevarande, studietiden vid universiteten blifvit år från år förlängd. Då ingen af de föregående talarne har framvisat denna progression, skall jag be att få göra det med ledning af de uppgifter, som motionären, herr Bergström, lemnat och hvilka äro delvis hemtade från officiella utredningar och delvis från ett Upsala universitets festprogram.

Här uppgifves, att för de studerande, som under åren 1870—84 aflagt filosofie licentiatexamen inom den humanistiska sektionen, åtgått en tid af i medeltal 15,48 terminer; för dem som aflagt samma examen under åren 1892—96 är motsvarande tal 17,63 och för dem under åren 1897—1901 18,36. Gå vi nu till medicine lientiatexamen, hvilken som bekant är rent af fruktansvärd i sina kraf på ungdomens tid, så var medeltalet af terminer för examinanderna under åren 1870—84 21,61, under åren 1892—96 22,25 och under åren 1897—1901 25,94, d. v. s. nära 13 hela år. Juris kandidatexamen hade tarfvat för dem, som aflade denna examen under åren 1870—84 13,76, under åren 1892—96 15,23 och under åren 1897—1901 15,26 terminer. Teologie kandidatexamen hade kräft af examinanderna under åren 1870—84 15,60, af dem under åren 1892—96 18,99 och af dem under åren 1897—1901 21,79 terminer.

Jag ber att till detta dock få lägga, att i dessa tidmått ingår icke den tid, som behöfts för aflägganden af akademiska disputationsprof; om denna tid inräknas, komma naturligtvis de nyss anförda talen att högst betydligt höjas, allra helst som fordringarna på dessa disputationer äro väsentligt större nu än för 20 à 30 år sedan. Dessutom ber jag att få fästa uppmärksam-

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

heten på att i den anförda redogörelsen fattas de högsta examina i två fakulteter; der omnämnas icke teologie licentiatexamen eller juris utriusque licentiatexamen.

Jag betviflar, att man skall kunna inom något kulturland i hela verlden finna ett examensväsende, ordnadt på sådant sätt som detta, och jag tror, att skall man söka en motbild härtill, så måste man gå utom Europa. Det finnes blott ett enda land, som har något dermed likartadt, och det är Kina.

De af oss, som varit i samspråk med utländingar, hvilka intresserat sig för våra examensförhållanden, torde icke hafva undgått att finna, med hvilken förvåning de tagit kännedom om dessa förhållanden. Vid de tyska universiteten tarfvas för aflägganden af en grad inom någon af de fyra fakulteterna icke längre tid än fyra år. Går man till de engelska, finner man, att fordringarna med afseende på den verkliga studietiden ställa sig ganska lågt. Så ungefär lärer det vara i många länder. Hafva då vi svenskar rätt att fordra så mycket af vår ungdom, denna ungdom, som till största delen utgår, om icke precis från fattiga hem, hvilket emellertid ofta nog är händelsen, så dock från hem, der den ekonomiska välmågan i allmänhet icke är stor?

Den ärade ordföranden inom tillfälliga utskottet fästade uppmärksamheten på skuldsättningen såsom ett yttersta medel för våra studerande att kunna fullfölja sin långa studiekurs. Vi veta alla, att de i vidsträckt mån begagna sig af denna skuldsättning, men dermed följa också de mest ledsamma konseqvenser. Det vore önskligt, om vi kunde befria desse unge män från att, då de göra sitt inträde på embetsmannabanan eller på någon annan bana, hvilken de nu välja, nödgas laborera med de svårigheter, som en sådan skuldsättning medför, och hvilka för många räcka lifvet ut.

Nu är det emellertid här icke fråga om preliminärexamina eller examensstudier inom någon annan fakultet än den juridiska, och jag skall derför uteslutande hålla mig till dem. I fråga om dessa examina, preliminärexamen och den så kallade juridikofilen, har i utskottsbetänkandet lemnats uppgift å de ämnen, som i dem ingå; och det har af ett par talare framhållits, att dessa ämnen äro så humanistiskt bildande och så vigtiga för de följande juridiska studierna, att de böra behållas såsom examensämnen. Jag vill nu icke här granska de särskilda ämnena; men jag kan ej underlåta att uttala min förvåning öfver, att exempelvis franska ingår som tvångsämne i preliminärexamen, då franskan numera är af mindre betydelse för oss svenskar än tyskan och engelskan, och då det, hvad beträffar juridiska studier, torde för svenska studerande vara af större vigt att ha förutsättningar för att kunna sätta sig in i en rent germanisk rätt, såsom den tyska, än i en romansk, såsom den franska. Jag betviflar för öfrigt, att våra jurister egna någon större uppmärksamhet åt franska lagsamlingar,

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

såsom t. ex. Ludvig XIV:s ordonnanser eller Code Napoléon. Jag tänker, att den tyska lagstiftningen är för dem af större intresse än den franska. Man känner förvåning, då man såsom ett tvångsämne i juridikofilen finner matematiken, detta oaktadt det matematiska studiet i skolorna numera, på den så kallade b-linien, drifves kraftigare än förr. För öfrigt ber jag att i detta sammanhang få erinra den förste ärade talaren om, att det i nyare svensk och allmän historia, äfvensom i statskunskap, nu läses vida mera vid de allmänna läroverken än förr — statskunskapen hörde förr ej ens till undervisningsämnena, men gör det nu. Vidare är det att märka, att man vid historieundervisningen nu mera än fordom söker fästa ungdomens uppmärksamhet på den allmänna odlingen och särskildt på samhällsskickets utveckling.

För öfrigt, om det nu skulle vara så, att studenten, när han skall börja sina studier i statsrätt, icke från en föregående preliminärexamen eger kännedom om det väsentligaste af de utländska statsförfattningarne, så måtte han väl dock ha alla förutsättningar för att sjelf kunna lära sig hvad han behöfver deraf. Har han icke det, af huru ringa uppfostrande betydelse för utvecklingen af hans intelligens hafva ej alla de år af hans framfarna lif då varit, som egnats åt studier?

Det är något, som många gånger stött mig, att man fordrar, att en ung studerad man för att kunna börja sin egentliga lifsverksamhet skall visa upp examensbetyg på kunskaper i alla möjliga ämnen, som ej beröra denna verksamhet, liksom om det ej skulle kunna förutsättas, att det hos en person med vanlig allmänbildning skulle finnas förmåga och intresse att på egen hand tillegna sig hvad han finner för sig behöfligt för att förkofra sina insigter utöfver hvad som ingår i examenskursen.

Här har framhållits betydelsen af dessa juridiska preliminärexamina för allmänbildningen. Ja väl, det inser man nog, att de ega en sådan; men ega då icke också de juridiska studierna sjelfva en stor betydelse för allmänbildningen? Man behöfver blott exempelvis här vid Riksdagen under någon tid följa de frågor, som behandlas af lagutskottet, och man skall deraf, om man ej sjelf är jurist, lära sig mycket af vigt för ens egen allmänbildning. Rättsvetenskapen omfattar många olika områden; till den höra sådana ämnen som juridisk encyklopedi, statsrätt, rättshistoria, nationalekonomi m. fl., och man kan väl göra sig den frågan: ingår icke i allt detta en mängd allmänbildande moment? Skall man, för att ersätta hvad som brister en juris studerande i humaniora, särskildt behöfva af honom fordra ökade insigter i andra ämnen, som i sjelfva verket ligga utom de juridiska studierna, såsom matematik och franska? Det säges visserligen, att, om man borttager eller reducerar dessa preliminärexamina, man dermed rycker bort ett af underlagen för en högre vetenskaplig verksamhet; men då ber jag att få fästa uppmärksamheten derå,

att de juris studerande vid universiteten, som vilja utbilda sig exempelvis till blifvande universitetslärare, ju, innan de börja sina rent juridiska studier, äro i tillfälle att skaffa sig ökade humanistiska kunskaper genom att aflägga filosofie kandidatexamen, för hvilken de ha tillfälle att åt sig utse sådana ämnen, som bäst passa som underlag för deras kommande, mera vetenskapligt anlagda fackstudier. Men om det nu är en eller annan, som befinner sig i den ställning, att han vid inträdet vid universitetet kan tänka på att i en framtid blifva akademisk lärare, skall man väl derför ställa lika stora fordringar på grundläggande kunskaper hos alla andra, som gå den juridiska vägen, för att blifva domare eller administrativa embetsmän, men icke vetenskapsmän?

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

Herr grefve och talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Herr grefve och talman! Mine herrar! Endast vid *ett* sammanträde inom utskottet hade jag tillfälle att deltaga i behandlingen af denna fråga inom utskottet och uttalade då mina sympatier för motionärens syfte. Detta vill jag göra äfven i dag, men nu likasom då vill jag uttryckligen betona, att det hufvudsakliga skälet, hvarför jag går med på motionärens förslag, är nödvändigheten att förkorta studietiden. Detta har ock utskottet understrukit, då det på sid. 5 i betänkandet såsom en början till sitt utlåtande säger, att »utskottet anser i allmänhet, att studietiden för den blifvande fackmannen bör minskas, så att han tidigare och med bibehållen kraft och intresse kommer ut i det praktiska lifvet». Det är detta behof, som här af föregående talare så rikligen betonats — det är detta, som gör, att jag vill vara med om en sådan skrifvelse som den föreslagna. Skulle åter igen preliminärexaminas borttagande ha till följd, att specialiseringen af de juridiska studierna ökades och att fordringarna på det området i stället upptoge den ledigvordna tiden, så skulle jag anse, att icke blott intet blifvit vunnit, utan att man kommit ur askan i elden. Men jag anser, att motiveringen här, ytterligare klargjord genom diskussionen, är så pass tydlig, att, när skrifvelsen kommer till Kongl. Maj:t, man der ser, hvad som varit utskottets och kammarens mening, om kammaren nu bifaller skrifvelseförslaget.

Hvad som framför allt behöfver reformeras enligt min åsigt — jag kan icke underlåta att säga det i detta sammanhang — är sjelfva de juridiska studierna vid universiteten, för hvilka nu saknas nödig studieplan och läroböcker. Jag talar icke här som den blinde om färgen, ty jag har till sagesmän en stor skara af gamla lärjungar, som nu hunnit ganska långt i lifvet, men vidhålla denna åsigt. *Det* är den vigtiga frågan, det vigtiga föremålet för vederbörandes omsorg att se till, att de juridiska studierna vid universiteten ordnas på bättre sätt och kunna medhinnas

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

på kortare tid. Till detta ändamål verkar ju emellertid äfven borttagandet af dessa preliminärexamina; och då jag för min del till fullo instämmer i hvad särskildt af den siste talaren sagts beträffande dessa examina, ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Almén: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag hade icke ämnat yttra mig i denna fråga, men af diskussionen vill det synas, som skulle densamma vara svårlöst. Upprigtigt sagdt, är den icke så för mig, och jag vill derför ange min ståndpunkt.

Under de tjugufyra år, jag såsom lärare tillhörde Upsala universitet, voro liknande frågor, om icke årligen, så dock ofta före. Åsigterna voro mycket delade; det förklarades af somliga, att om man minskade allmänbildningen och lindrade fordringarne i preliminärexamina, så skulle detta medföra en stor försämring hos de blifvande tjenstemännen, då de ginge ut i verlden. Andra åter framhöllo, att fackstudierna oundvikligen kräfde längre tid för beredande af bättre tillfälle till ökadt studium. Särskildt voro dylika frågor ofta före inom den medicinska fakulteten; de gamle lärarne förklarade, att, om man minskade kunskaperna i humaniora hos läkarne, deras anseende skulle deraf lida o. s. v. Tiden gick emellertid framåt; dessa preliminärexamina äro visserligen ej borttagna, men fordringarne för desamma torde ha reducerats till omkring hälften mot förut. Fordringarne i fackstudierna hafva under tiden ökats. Frågar man sig nu: huru är det då nu med läkarnes kunskaper? Ja, så vidt jag förstår, har läkarnes vetande icke någonsin varit större än nu; dessa olycksspådomar ha således icke gått i fullbordan.

Skulle nu denna skrifvelse bifallas och preliminärexamina för den blifvande juristen borttagas, så är det min förhoppning, att derpå skall det juridiska studiet ej lida det minsta. En talare här uppskattade allmänbildningen så högt, att han nära nog höll före, att det sedan icke skulle komma att finnas tillräckligt omdöme och skarpsinne hos den blifvande juristen, om han icke tränades en eller möjligen två terminer inom den filosofiska fakulteten. — Skulle jag ha fattat honom origtigt eller hört fel, må det ursäktas mig, men jag tyckte, att hans ord föllo i det närmaste så. Ja, nppskattar man allmänbildningens verkan så högt, så förundrar det mig, att man nöjer sig med en eller två terminers dylika förberedande studier; de måtte i sanning ha en undergörande inverkan på den blifvande tjenstemannens skarpsinne, om sådant resultat kan vinnas på så kort tid.

Under sådana omständigheter och i den förhoppning, som nyss af en annan talare uttalats, att man icke, om preliminärexamina borttagas, utvidgar de juridiska fackstudierna derhän, att

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

intet blir vunnet i tid, hyser jag ingen tvekan att yrka bifall till motionen.

Det ansvar, man derigenom kan ådraga sig, skall jag bära ganska lätt; det är ej så farligt, som det låter. Men innan votering blir och man skall lägga sin sedel i urnan, ber jag en hvar noga betänka, om det icke är på tiden att en gång göra något för att förkorta studietiden? Det är icke lämpligt att släppa ut de studerande från universiteten först vid närmare trettio år, nästan uttröttade af bokstudier. Sedan skola de ut i lifvet och samla erfarenhet; och det kräfver så lång tid, att de nästan äro gubbar, innan de bli i tillfälle att verka på egen hand. Och säkert är, att den långa studietiden vid universiteten beröfvar dem intresset för fortsatta teoretiska studier.

Herr grefve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag begärde ordet, när en talare på lundabänken tillrådde kammaren att, då den studerande ungdomen och andra redan tagit frågan om hand, ej bry sig om att göra något uttalande i anledning af det föreliggande förslaget. Det rådet motsvarar ett annat råd, om hvilket läses i utskottets betänkande, då man nemligen år 1882 tillrådde kammaren att, då ärendet »utan allt behof af någon Riksdagens underdåniga anhållan komme att underkastas den sorgfälliga och mångsidiga ompröfning, som frågans ovedersägligt stora vigt och grannlaga beskaffenhet kräfde — — — kammaren icke måtte biträda det beslut, Andra Kammaren för dess del i förevarande ärende fattat». Hvad blef följden af, att Första Kammaren den gången lydde rådet? Jo, att frågan ännu efter tjugu år icke är löst. Man har således väntat tjugu år för att få denna åtgärd genomförd; och om man besinnar, hvilka oerhörda kostnader, hvilka förluster i medel, krafter och tid, som under dessa tjugu år ungdomen och dess föräldrar måst i anledning deraf vidkännas, förefaller det mig, att rådet från lundabänken icke är godt och icke är att följa.

Då så många redan här uttalat de åsigter, jag i frågan hyser, skall jag inskränka mig till att, i likhet med en talare på stockholmsbänken, förklara, att jag icke funnit anledning frångå, utan fortfarande vidhåller den mening i frågan, som jag, enligt hvad utskottsbetänkandet angifver, för tjugu år sedan uttalade. På grund deraf skall jag, ehuru förevarande motion afser endast en detalj af hvad jag önskar genomfördt, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström, Carl: Herr grefve och talman! Mine herrar! Det märktes nog, när herr Säve framdrog för kammaren i samlad styrka uppgifterna om den långa studietiden, huru kammaren

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

häpnade, och dertill hade den fullgoda skäl. Jag begärde ordet för att än ytterligare understryka dessa häpnadsväckande fakta och förstärka detta argument. Det är ej nog med, att denna tid är så oändligt lång, utan dertill kommer en annan sak, nemligen att den *intensitet*, hvarmed studierna drifvas, är en helt annan nu än förr. Hvar och en, som varit i tillfälle att på närmare håll skåda, huru studenterna nu drifva arbetet, och jemför det med sin egen universitetstids erfarenhet, skall ge mig rätt häri; det är ett kändt faktum. Och ser man då på ej blott den allt jemt sig förlängande studietiden, utan äfven denna intensitet i arbetet, hvarom man förr ej hade en aning, så följer deraf, att det mått af kraft, som insättes på studierna, nu är utan all jemförelse större än i gångna dagar. Hvad vinnes då med denna oerhördt ökade kraftåtgång? Jo, blott en förberedelse — en förberedelse, hvars värde, hoppas man, skall stå i förhållande till de insatta lärpenningarna, d. v. s. den förlängda studietiden och den ökade intensiteten i studierna, men som dock är blott en förberedelse. Och hvar och en skall, nästan med fruktan, säga sig: hvad återstår egentligen af lifvet, huru många återstående arbetsår har man att påräkna för att låta komma till full användning, för att i det egentliga lifsverket omsätta denna så dyrt köpta förberedelse? Huru mycket återstår af lifvet i dess fulla kraft? Deri, i svaret på den frågan, bör ock ligga afgörandet af denna motion.

Herr Trygger: Herr grefve och talman! Innan jag går in på sjelfva den föreliggande frågan, ber jag att få erkänna, att min ärade vän på sörmlandsbänken hade fullkomligt rätt, då han gjorde anmärkning mot ett visst uttryck i motionen; jag tror dock icke, att detsamma är så farligt, som han gjort gällande, och framför allt kan väl icke han personligen ha på något sätt träffats af den möjliga öfverdriften i detta uttryck. När man är varm för en sak, kan det lätt hända, att man uttrycker sig något för expressivt; och den värmen kan man ega såväl då man skrifver en motion som då man yttrar sig muntligen i kammaren.

Jemte de omständigheter, som af åtskilliga föregående talare påpekats såsom skäl för det berättigade i denna motion, vill jag nämna en, som för mig är hufvudsaken. Denna motion är ett uttryck af den uppfattning, som jag öfver hufvud taget hyser beträffande bildningen i vårt land. Jag har nemligen den åsigten, att man här i landet lär sig för mycket, men för litet grundligt; och jag har den uppfattningen, att verklig allmänbildning föreligger i det fall och blott i det, att man kan något rigtigt i botten. För mig är en jordbrukare i sann mening allmänbildad, om han förstår sitt jordbruk, en prest, om han kan sin teologi, och en jurist, om han beherskar sin juridik; men deremot dessa, som kunna litet latin, litet historia, litet statskunskap; som veta, när den eller den författaren dog eller hvem som gifvit ut den sista

romanen o. s. v. — de äro för mig icke allmänbildade. Den gamla uppfattningen af allmänbildningen måste bort; det fins endast ett slag af bildning, och det är den, som består i grundlig insigt på ett eller flera områden.

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

Min ärade vän på sörmlandsbänken sade, att juristerna måste ha allmänbildning för att kunna sköta sitt blifvande kall Ja, det är sant. Men då han var så sträng mot mig, när det gälde logiken, skall jag i detta sammanhang be att få göra en anmärkning mot hans egen logik; han bevisade aldrig, att de nuvarande förberedande examina gåfve en sådan allmänbildning, som, enligt hans mening, fordrades för den blifvande juristen. Och hade han påstått det, så skulle jag ha vågat bestrida detta påstående; och jag tror, att jag temligen väl känner till dessa förberedande examina och de genom desamma konstaterade insigter. Sålunda, äfven om det vore så, att för den blifvande tjenstemannen skulle fordras bland annat humanistisk bildning, utom den juridiska, har man dermed visst ej bevisat, att de förberedande examina böra bibehållas; ty då skall man visa, att de verkligen gifva en ökad humanistisk *bildning*. Det göra de icke. Och för öfrigt, om än insigter i humaniora, utöfver mogenhetsexamens pensa, äro behöfliga för den blifvande domaren, så bevisar det icke, att man bör fordra en en särskild examen för att styrka dessa kunskapers förvärfvande. Jag är öfvertygad, att herrarne här i allmänhet hafva skaffat sig mera omsigt inom humaniora efter afslutade examensstudier än förut; åtminstone är det min erfarenhet. När jag studerade, läste jag juridik och koncentrerade mig på den; men derefter har jag naturligtvis haft behof att lära mig ett och annat i öfrigt. Men hvad som alltid ligger största vigt på, är, att man först lär sig något i botten; ty endast derigenom får man den förmåga, som gör, att man sedermera kan skaffa sig hvad derutöfver kräfves.

Här har gjorts gällande, att denna motion skulle innebära en påtryckning på Kongl. Maj:ts regering att framlägga förslag i en viss rigtning. Jag kan icke finna ett dylikt påstående berättigadt. Kongl. Maj:ts regering har nu haft tjugu år att fundera på saken; och jag förmodar, att då intet förslag det oaktadt blifvit framlagdt, har detta berott derpå, att de särskilda ecklesiastikministrarne varit af den mening, att det nuvarande tillståndet bör bibehållas. Jag hyser ock den aktning för den nuvarande innehafvarens af embetet person, att jag måste antaga, att derest han skulle hysa samma mening som sina företrädare, så kommer han ock att vidhålla denna. Det gäller således här ej annat än att få konstateradt, om den uppfattning, som gjort sig gällande inom den juridiska fakulteten i Upsala, verkligen har stöd hos Riksdagen; och det är väl icke ovanligt, att Riksdagen uttalar sin uppfattning i den ena eller andra frågan. Grundlagen sjelf har ju icke uteslutit denna fråga mera än andra från Riksdagens behandling.

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

Med anledning af ett yttrande af herr von Friesen, att hvad som egentligen vore af vigt att få ändring i, vore ej så mycket dessa förberedande examina som anordnandet af de juridiska studierna öfver hufvud — att de borde ställas bättre och lämpligare, och att man borde laga, att man finge studieböcker o. s. v., ber jag att få nämna, att den juridiska fakulteten i Upsala redan i början af 1890-talet kommit in med ett förslag angående de juridiska examina. Vederbörande hördes, och förslaget afstyrktes i åtskilliga punkter af vissa högre embetsmän, som tillkallades af ecklesiastikministern för att yttra sig deröfver; men något beslut har mig veterligen sedan ej af Kongl. Maj:t fattats. Frågan om de juridiska examina ligger således redan under Kongl. Maj:ts pröfning. Hvad studieböcker åter beträffar, kan man väl ej begära, att på en dag skall rådas bot för hvad som brutits under kanske hundra år. Det får gå så småningom; annars tror jag, att de utgifna böckerna bli alltför bristfälliga och möjligen sämre än inga.

Herr grefve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Billing: Herr grefve och talman! Mine herrar! Då jag redan på grund af mitt embete är skyldig att hafva intresse för de akademiska examina och hvad dit hörer, och då ingen af de föregående talarne visat sig fullt vara af samma mening som jag, anser jag mig skyldig att yttra några ord i denna fråga. Innan jag går in på sjelfva ämnet, kan jag ej underlåta att, med anledning af några ord af den siste talaren, göra en anmärkning. På ett ganska märkligt och hittills ovanligt kraftigt sätt uttalade han en sats, som ligger och gror och gör sig gällande på många håll. Det är för mig en tillfredsställelse, att han skärpte den så, att man lätt får tag på den — när han nemligen påstod, att bildningen är djup och sann, i samma mån, som den är fackbildning. Han sade, att för honom var den högsta bildningen den, som bestod i bildning inom ett enda område — för landtbrukaren inom landtbruket, för presten inom teologien o. s. v.

Undervisnings- och bildningsfrågor förekomma ju nu ofta på dagordningen, och då hör man om och om igen det ordet: praktisk undervisning, fackstudier. Redan genom att blott säga de orden anser man sig ha dokumenterat sig som en tidsenlig man och är viss om att ha de mångas öron.

Ingen är villigare än jag att medgifva och med glädje erkänna, att det är ett stort framsteg, att vid undervisningsfrågor direkt praktiska hänsyn börjat göra sig gällande. Det är ett framsteg och kan blifva en stor vinst, men — i synnerhet när man såsom den siste talaren betonar detta — man bör icke underlåta att framhålla, att den inslagna vägen också kan innebära en fara, nemligen faran för ensidighet. Om man tillämpar det program, som

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten (Forts.)

har till öfverskrift det utmärkta ordet: praktisk, om man tillämpar det, såsom man vill allt mer, begynnande i folkskolan och sedan i de allmänna läroverken och sist vid universiteten, så ligger deri fara för en viss ensidighet. Fackbildningen har stora förtjenster och vidt gående betydelse, men i samma mån fackstudierna, fackbildningen bli ensamt regerande, har man också kommit in på prosans fara. Allt mer utsätter man sig för den prosaiska tarflighetens fara, man kommer, om jag så får säga, att lefva under tråkighetens tecken, och jag märker redan på många håll, jag ber om ursäkt, äfven i Riksdagen, att mina ord om det tecknet icke äro osanna.

Nu pågår i landet en stark rörelse för förändring i de akademiska examina; både i Upsala, Lund och vid Stockholms karolinska institut, både från lärjungarnes och från lärarnes sida yrkas på reformer i detta afseende, och för att redan från början här kunna räkna på en sinula välvilja, vill jag omtala, att jag i mitt stilla sinne i Lund gick och tänkte på att väcka en motion rörande examensväsendet, och herrarne blifva kanske ännu mer välvilligt stämda för mig, om jag säger, att denna motion skulle hafva blifvit ungefär af samma innehåll som den, hvilken väckts af en man, i hvars åsigter jag icke alltid eller ens ofta instämmer, nemligen herr David Bergström i Andra kammaren. Det klagas, och jag tror det icke kan klagas tillräckligt deröfver — och detta skäl tager herrarnes hjertan — att studietiden vid universiteten är allt för lång. Ingen af herrarne röres af klagomål i fråga om det eller det ämnet, i fråga om preliminäraxamen eller filen; talet derom går in genom det ena örat och ut genom det andra. Men det är det förhållandet, att det tager allt för lång tid för ynglingarne att studera vid universitetet, som motiverar hela stämningen här. Jag är viss om, att man icke bör upphöra att ropa mot detta missförhållande, ända tills det upphör. Nu tror jag visserligen, att det aldrig kommer att upphöra, att vi alltid få ropa, ty denna klagan har alltid hörts och kommer nog att fortfara, men måhända hjelper den litet ändå, och derför skola vi äfven ropa, att en orimlig tid åtgår för de akademiska examina, i synnerhet för de högsta och framför allt för filosofie licentiat- och teologie kandidat-examina.

Men om nu klagomålen äro fullt befogade, och jag tror ingen nekar dertill, så frågas: hvarpå beror då detta? Beror det på preliminärexamen, juridikofilen och teologikofilen? Nej, mine herrar, låt oss vara upprigtige, då vi besvara frågan: hvarpå beror den orimligt långa studietiden? Den beror på universitetens professorer, derpå, att vi hafva så förträffliga och nitiske professorer. Herrarne minnas kanske från sin skoltid, att, då äfven utmärkta lärare funnos, som gnodde ynglingarne förträffligt, det också vid läroverket fans en eller annan lärare, för hvilken man ej behöfde läsa mycket, men hade roligt. Tro herrarne, att vi äro skyldige

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

minst tacksamhet mot desse? Nej, de hafva ej utan skäl fått ett namn, som nu kan nästan sägas vara fastslaget; de ha kallats »välgörare». Nu för tiden finnas knappt några sådana välgörare vid våra skolor, ännu mindre vid universiteten, ty professorerne äro, så vidt jag känner, samt och synnerligen öfvermåttan nitiska; men i samma mån professorerne äro nitiska — sjelf har jag varit professor åtskilliga år — i samma mån drifva de oupphörligen upp sina fordringar. Den öfvermåttan långa studietiden vid universiteten beror icke på examensstadgan, utan på professorernes nit, och vi må förändra examensstadgan huru som helst, så kommer det att inverka mycket litet, om icke professorerne komma till den öfvertygelsen, att deras nit icke bör bjuda dem att, så som sker, skärpa sina examensfordringar. Jag hoppas, att här ingen af herrarne anser, att jag med hvad jag sagt velat kasta den minsta skugga på universitetslärarne, ty det är min hjertliga öfvertygelse, att de förtjena allt godt vitsord för sin verksamhet, och det öfverklagade missförhållandet beror icke på deras brister, utan på deras förtjenster i andra afseenden. Således tror jag icke synnerligen mycket på den stora verkan af en ny examensstadga, men naturligtvis kan en sådan medföra någon frukt.

Om jag nu öfvergår till föreliggande motion, innebär den ett förslag, att Riksdagen skulle såsom sin åsigt uttala, att de juridiska preliminärexamina skulle borttagas. Utskottet anser, att motionären bevisat obehöfligheten af dessa examina. Jag tycker nästan, att det är anspråkslöst vackert af utskottet att anse motionären hafva, med de få ord han skrifvit, bevisat denna sak, men förmodligen är meningen, att utskottet trott på motionärens auktoritet. Utskottet har dessutom varit predisponeradt för motionärens förslag, det har förmodligen gerna velat vara med om snart sagdt hvad som helst, som kunde förkorta studietiden vid universiteten. För min del är jag alldeles icke heller emot motionärens förslag, så vidt jag kan bedöma det. Men hvad jag icke är, viss på, det är, huruvida jag kan bedöma det med full sakkunskap, om jag ve:kligen är beredd att säga, att här ifrågavarande examina kunna utan skada tagas bort. Jag frågar: huru många af herrarne kunna vara vissa på att verkligen kunna i dess helhet bedöma denna sak, såsom man vid ett riksdagsbeslut vill göra det. I utskottets utlåtande åberopas åtskilliga auktoriteter. Ja, jag är mycket böjd att instämma med dem, derför att de stämma öfverens med min egen mening, men om man emellertid närmare ser på dessa auktoriteters yttranden, finner man viserligen, att från ett håll en gång om ifrågarande examina sagts, att de helt enkelt kunna borttagas, men från ett annat håll säges: nej, de böra icke tagas bort, utan omgestaltas och förändras, och från båda hållen har man alltid yttrat sig under förutsättning, att mogenhetsexamen vore så eller så beskaffad. Är det rigtigt och tidsenligt, att Riksdagen i dag säger: denna exa-

men *skall* tagas bort, då vi icke veta, hurudan mogenhetsexamen kommer att blifva? Jag tycker det vore allt skäl att vänta med ett sådant beslut åtminstone till nästa riksdag, då förmodligen det nya läroverksförslaget framkommit. För min del får jag säga, att jag icke anser mig kompetent att bedöma denna sak, så att jag skulle kunna bestämdt säga: denna examen bör tagas bort, ty det finnes ju andra möjligheter, och jag ber herrar professorer af den juridiska fakulteten om ursäkt, att jag säger: det finnes möjligen andra utvägar än den nu föreslagna omgestaltningen eller förminskningen af studiekursen inom filosofiska fakulteten. Det vore ju möjligt, att bot mot den allt för långa studietiden vore att söka inom den juridiska fakultetens sätt att undervisa, pröfva och examinera. Det är ju en möjlighet, också det.

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

Härtill kommer ännu en sak, som för mig är af stor betydelse. Om nu herrarne också äro så vissa på sitt omdöme, att rättelse skall ske genom borttagande af dessa examina, finna herrarne dock icke det betänkligt, att Riksdagens Första Kammare skulle sätta sig ned och fatta beslut om en undervisningsfråga, icke om den allmänna andan och tendensen af undervisningen, utan om en bestämd examensfråga? Är det rigtigt, att Första Kammaren — hvilket ett bifall till utskottets förslag innebär — sätter sig ned såsom en examenskommission och fattar beslut om en viss examen? Mig förefaller, att Första Kammaren, som alltid varit mån om att icke onödigtvis och otvingad ingå på Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsområde, också nu borde besinna, att det är Kongl. Maj:t, som har att afgöra denna sak; kammaren skall icke *besluta* i ärendet, men ett sådant beslut ligger uti det, utskottet föreslagit. Så mycket mindre önskar jag, att kammaren må vara böjd att på detta sätt ingripa på ett område, hvarifrån den i allmänhet afhållit sig, som kammaren icke kan stryka de ord, hvilka efter motionären anföras på tredje sidan andra stycket i utlåtandet, der det tydligen säges, att Riksdagen skulle gifva Kongl. Maj:t en admonition, derför att Kongl. Maj:t icke fattat beslut i denna fråga. Detta vill jag för min del icke vara med om.

Hvad vill jag då, när nu min tendens går åt samma håll som motionärens förslag? Jo, i Andra Kammaren har herr David Bergström väckt en motion, gående ut derpå, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t ville låta undersöka och utreda, huruvida icke, med särskild hänsyn till nödvändigheten af studietidens begränsning, åtskilliga ändringar och tillägg i gällande bestämmelser med afseende å undervisnings-, examens- och studieväsendet vid Upsala och Lunds universitet samt Karolinska mediko-kirurgiska institutet i Stockholm kunna vara behöfliga, och att Kongl. Maj:t derefter ville vidtaga de åtgärder, som för det åsyftade ändamålet kunna befinnas erforderliga och gagneliga.

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

Hvad är skilnaden mellan herr Bergströms och herr Tryggers motioner? Den senare sysselsätter sig endast med de juridisk-preliminära examina, under det den förra upptager alla akademiska axamina och således äfven de nämnda preliminärexamina. Herr Bergströms motion innefattar i sig herr Tryggers. Vidare råder icke herr Bergström Riksdagen att fatta beslut om huru den eller den examen skall ordnas, utan endast till ett uttalande af Riksdagens bekymmer öfver den förfärande tidslängd, som för de akademiska examinas aflägganden erfordras, samt till en begäran, att Kongl. Maj:t ville taga detta i öfvervägande och med anledning deraf vidtaga åtgärder. Ett bifall till herr Bergströms motion skulle derför också innebära bifall till herr Tryggers, för så vidt denna egentligen tilltalar oss, eller så vidt den går ut på att förkorta studietiden. Det hade således förefallit mig rigtigast, att utskottet icke varit så hastigt med detta betänkande, utan inväntat afgörandet af herr Bergströms motion i Andra Kammaren, så att båda motionerna kommit under behandling på samma gång. För mig är det alldeles klart, att det rigtiga vore att icke besluta här i detalj, då vi antagligen senare komma att besluta om frågan i dess helhet. Förelåge nu här förslag att bifalla herr Bergströms mycket vidare gående yrkande, som också innefattar herr Tryggers, men med den skilnad, att detsamma icke är ohöfligt mot Kongl. Maj:t, skulle jag yrka bifall härtill. Nu vill jag detsamma som herr Trygger, men vill icke taga hans förslag i den form, det föreligger, och har då ingen annan utväg — och jag anser den äfven tillräcklig — än att yrka återremiss i syfte att det må behandlas på samma gång som herr Bergströms. Visserligen kunna de af herrarne, som vilja besluta redan i dag, säga: Nej, det är möjligt, att herr Bergströms motion icke framkommer till Första Kammaren. Men tro herrarne då, att Andra Kammaren kommer att afslå denna eller någon annan motion i den vägen? Likaväl som jag veta herrarne, att man kan hålla 90 mot 1 på att herr Bergströms motion skall bifallas i medkammaren, och skulle den icke der bifallas, är detta ett bevis på, att Andra Kammaren icke heller skulle bifalla herr Tryggers.

Således får jag, herr grefve och talman, yrka återremiss i det af mig angifna syfte.

Herr Lindgren: En talare på göteborgsbänken sade, att jag gifvit kammaren det rådet att låta frågan hvila, och fann detta råd föga klokt. Jag har icke gifvit något sådant råd, utan endast i några korta ord i sjelfva verket framhållit detsamma, som herr Billing sedan mera vidlyftigt utvecklade. Jag betviflar, att, i fall man vill råda bot för den långa studietiden inom samtliga fakulteter, det är ett steg i den rätta rigtningen, när man föreslår att isoleradt behandla borttagandet af preliminärexamina

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

inom juridiska fakulteten. Det är ju endast en detalj i förhållande till frågan i dess helhet. Vidare tror jag, att regleringen af studietiden icke befordras på något verksamt sätt allenast derigenom, att man tager bort vissa preliminärexamina. Hela studieväsendet bör, på sätt den föregående talaren antydde, ordnas på ett lämpligare och bättre sätt; och dervid spela in en mängd förhållanden, som omöjligen kunna vara för Riksdagen bekanta. Jag anser således, i likhet med den siste talaren — och delande herr von Friesens uttalade betänkligheter — att saken bör ses i sin allmängiltighet, behandlas i ett sammanhang, och instämmer derför i den föregående talarens yrkande om återremiss.

Herr Sjöcrona: Jag skall icke i någon nämnvärd mån förlänga den redan ganska långvariga öfverläggningen i detta ämne. Jag har endast velat tillkännagifva min fullständiga anslutning till herr von Friesens yttrande, att fordringarna i fråga om fackstudierna icke må skärpas så, att den tid, som frigöres genom borttagandet af preliminärexamina, i stället måste användas på dessa fackstudier. Jag är emellertid, på grund af hvad herr Billing anfört, ganska tveksam om lämpligheten för Första Kammaren att just nu göra ett sådant uttalande, som utskottet tillstyrker. Skulle jag likväl kunna afgifva min röst för bifall till utskottets förslag, sker det under en annan ovilkorlig förutsättning, och det är den, att icke heller fordringarna på lärjungarne vid våra allmänna läroverk skärpas så, att man pålägger alla lärjungar vid läroverken, äfven sådana, som icke ämna fortsätta studierna vid universiteten, ökade ansträngningar för att bibringas de kunskapsmått, som eljest skulle förvärfvas för genomgående af preliminärexamen.

Jag skall icke tillåta mig att göra något särskildt yrkande.

Herr Trygger: Jag tackar herr Billing för den sympati, han har för motionens syfte, men å andra sidan har jag sällan funnit honom så betänksam, då det gäller att bedöma en fråga som i detta fall.

Herr Billing förklarar, att här i denna kammare böra ledamöterna hafva ytterst svårt att bedöma denna sak, ty han sjelf till och med är tveksam om sin förmåga i nämnda hänseende. Jag undrar verkligen, huru många frågor man skulle kunna rösta om i Första Kammaren, om man stälde pretentionerna lika högt i andra fall, som herr Billing gör i detta. Skulle icke Lunds universitets prokansler, som sjelf varit professor vid ett universitet, möjligen kunnat komma så långt, att han kunde bedöma det principiella i denna fråga, och det är endast det, som det nu gäller, det är blott tanken, som vi här vilja underställa Kongl. Maj,ts pröfning, ty herrarne skola komma i håg, att här gäller icke, att vi skola fatta det beslut, att de förberedande examina skola

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

afskaffas eller att de skola afskaffas på det eller det vilkoret, utan endast att en framställning skall göras till Kongl. Maj:t om att taga frågan under ompröfning. Hvad jag för min personliga del kan hafva sagt i motionen blir icke Riksdagens ord. Om jag uttalar en förhoppning, är det väl icke detsamma, som att Riksdagen uttalar en förhoppning? Jag har aldrig hört, att man varit så sträng mot en motionär, som man tyckes vilja vara i detta fall.

Hvad som talar mot herr Billings förslag om återremiss är det, så vidt jag förstår, oformliga deri, att en motion, för hvilken kammaren kanske hyser sympati — jag vet icke, om herr Billing utgår från att detta möjligen är fallet — skall förkastas, derför att en annan motion, som icke är väckt i denna kammare, utan som är väckt i Andra Kammaren och som möjligen, men icke säkert, kommer hit, skulle kunna anses innefatta äfven den tanke, som ligger till grund för denna motion. Ett dylikt sätt att gå till väga förefaller mig bra egendomligt. Och jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att min motion rör sig icke endast om studietidens förkortande, utan äfven om universitetsstudiernas ordnande på det sättet, att man grundligt studerar hvad man för sin framtida lifsverksamhet bör kunna, och icke ödslar bort tid på att förskaffa sig ytliga insigter i andra ämnen. För mig är detta hufvudsaken, ehuru äfven studietidens förkortande har sin betydelse.

Hvad till sist beträffar herr Billings påstående, att motionen eller hvad jag yttrat i motiveringen eller mitt yttrande här i kammaren skulle innebära en ohöflighet mot Kongl. Maj:t, vill jag säga, att jag icke rigtigt förstår hvad han med detta sitt yttrande menar. För mig ligger en sådan tanke fjerran; jag vill lika litet vara ohöflig mot Kongl. Maj:t som mot någon ledamot i denna kammare. Men hvad jag deremot håller på, det är min rätt såsom riksdagsman — hvilken rätt finnes bekräftad i grundlagen — att komma fram med de förslag, som jag anser vara för vårt land nyttiga.

Herr grefve och talman! Jag hemställer vördsamt, att kammaren måtte afslå yrkandet om återremiss samt bifalla utskottets hemställan.

Friherre Palmstierna: Med anledning af en högt ärad talares yrkande på återremiss skall jag anhålla att få yttra ett par ord.

Ett af skälen för hans yrkande var den motion, som herr Bergström väckt i Andra Kammaren, men förutom det, att det är osäkert, om den motionen kommer hit, tillåter jag mig framhålla, då saken naturligtvis var före i utskottet och der diskuterades, att kommer motionen hit, kommer den såsom vanligen annars vid slutet af riksdagen, då kammaren är upptagen af en mängd andra saker, och då allt, som icke är absolut nödvän-

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

digt, göres undan så hastigt som möjligt. Jag är öfvertygad, att när herr Bergströms motion kommer hit, kommer den icke att föranleda en så sakrik och intressant diskussion, som denna fråga här i dag föranledt, derför att det ligger de fleste om hjertat hvad som här är innebörden af motionen.

Med anledning af den anmärkning, som från flera håll blifvit gjord, att möjligen fordringarna för de juridiska examina skulle komma att skärpas och således ingenting vinnas i tid, tillåter jag mig framhålla, att utskottet på sid. 5 i betänkandet säger: »dock under förutsättning, dels att härigenom den juridiska kursen i sin helhet förkortas med den tid, som den förberedande examen för närvarande tager i anspråk». Utskottet har alldeles bestämdt sagt ifrån sin mening i detta fall.

Ifrågavarande talare sade, att ropet på praktiskhet lätt leder till ensidighet. Jag tror, att man med större fog kan säga, att teoretiska öfverdrifter alldeles bestämdt leda till ensidighet.

Han nämnde äfven om professorerna — och jag skulle dertill vilja lägga lärarne vid de allmänna läroverken — att deras alltför stora nit lätt gör lärjungarne öfveransträngda och studietiden alltför lång. Den omständigheten, att de der säkerhetsventilerna, som icke lärde dem så mycket, numera äro borta, må ju vara en fördel för sig, men desto nödvändigare är det att inskränka studietiden. Talaren yttrade sig sjelf med mycken skärpa om att studietiden är för lång, och att vi derför skulle ropa. Det är just för det ropets skull, som jag, herr grefve och talman, anhåller, att kammaren måtte biträda utskottets förslag.

Herr Billing: Mot det af mig nyss gjorda yrkandet hafva af motionären och utskottets ordförande gjorts hufvudsakligen två anmärkningar.

Motionären har sökt inverka på kammaren med att säga, att det icke vore skäl att förkasta hans motion, derför att man hade sympati för herr Bergströms. Mot det ber jag att få säga, att det icke var min mening, och att det icke kan vara någon annans mening heller, att bifall till herr Bergströms motion skulle innebära förkastande af herr Tryggers förslag, utan fast hellre att i herr Bergströms motion ingår åtminstone det hufvudsakliga af herr Tryggers. För resten, om ärendet återremitteras, kommer herr Tryggers motion tillbaka till kammaren ännu en gång.

Utskottets ordförande invände mot mitt yrkande om återremiss, att det vore antagligt, att herr Bergströms motion skulle komma till Riksdagen först vid slutet af denna. Det är ju alldeles icke nödvändigt, att så sker, men äfven om så skulle ske, tror jag, att den ärade utskottsordföranden sjelf angaf skäl mot sina betänkligheter, ty han sade, att här i dag förts en så grundlig diskussion. Den har gält icke mer herr Tryggers än herr Bergströms motion och behöfver icke upprepas; hvad som sagts

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

lär vara i minnet och ännu mer i sinnet, när herr Bergströms motion återkommer, ty *att* den kommer hit, derom tviflar nog icke utskottets ordförande.

Jag vidhåller mitt yrkande om återremiss.

Herr Almén: Jag förstår icke, hvarför man icke skulle bifalla denna motion. Skälet till återremiss skulle vara, att vi under tiden kunna få hit herr Bergströms motion, men det utgör icke för mig något hinder att i dag rösta för herr Tryggers motion. Kommer den andra motionen hit, så skall jag rösta äfven för bifall till den, ty de gå båda i samma rigtning, men den senare är mera omfattande. Icke vore det förenadt med fara, om Första Kammaren bifölle båda motionerna, då de gå i samma rigtning. Kongl. Maj:t får egna sin uppmärksamhet åt två skrifvelser, och det är hela skilnaden. Mig synes, att återremiss ej behöfves; för min personliga del röstar jag ja för herr Tryggers motion, och kommer herr Bergströms motion hit, så röstar jag ja äfven för den.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Jag ber att få återtaga mitt yrkande på afslag och förena mig i herr Billings yrkande på återremiss.

Herr Sjöholm: Äfven jag ber att få förena mig med herr Billing i hans yrkande på återremiss.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, sedan herrar Nyström, Johan Fredrik, och Sjöholm återtagit de af dem framstälda yrkanden, i afseende på föreliggande utlåtande endast återstode yrkanden, dels att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, dels ock att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på återremiss vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemstält i utlåtandet n:o 1, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Om afskaffande af vissa förberedande examina vid universiteten. (Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 44.

Jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen skulle detta beslut, genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Vid föredragning af statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial:

n:o 28, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens sjunde hufvudtitel, och

n:o 29, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts framställning om personligt lönetillägg åt distriktschefen A. R. Corin såsom chef för trafikafdelningen i jernvägsstyrelsen,

godkändes de i dessa memorial föreslagna voteringspropositioner.

Vid föredragning af bevillningsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkterna 1:o) och 2:o) i bevillningsutskottets betänkande n:o 9, angående vissa delar af tullbevillningen, godkändes den föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kongl. Maj:ts denna dag aflemnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till ändrad lydelse af 1 § 11:o) tryckfrihetsförordningen, och

2:o) med förslag till ändrad lydelse af 2 § 4:o) tryckfrihetsförordningen.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts under sammanträdet aflemnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen angående patent den 16 maj 1884, och

2:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 26 kap. 1 § rättegångsbalken.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts under sammanträdet aflemnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående uppförande af ny byggnad för Kongl. Maj:ts kansli m. m.;

2:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt skollärarinnan vid länsfängelset i Stockholm Christina Charlotta Lindholm;

3:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt vaktkonstapeln vid tvångsarbetsanstalten i Norrköping Carl August Holmberg;

4:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt fältmusikanten vid Vesterbottens regemente P. A. Erland; och

5:o) angående användande för vissa ändamål af det å andra hufvudtiteln uppförda förlagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter.

Herr *Sörensson* aflemnade en motion, n:o 29, om beredande af tryggad besittningsrätt åt innehafvare af vissa lägenheter å annex-, mensal- och stomhemman.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Fröberg* under fjorton dagar, räknadt från den 7 innevarande månad.

Upplästes ett ingifvet läkareintyg så lydande:

Att doktor *Philip Leman* för undergående af en liten operation och skötsel derefter är tills vidare oförmögen att fullgöra sitt riksdagsmannakall, intygas.

Stockholm den 26 februari 1902.

John Berg.
Professor.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 1,53 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *von Krusenstjerna* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående provisoriska anordningar vid Stockholms centralstation m. m.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne februari.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets memorial:

n:o 12, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande punkten 4:o) i bevillningsutskottets betänkande n:o 7 angående vissa motioner om ändring i förordningen angående vilkoren för försäljning af bränvin m. m.; och

n:o 13, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 8 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående tullen å majs;

bankoutskottets memorial n:o 3, angående afskrifning af osäkra fordringar vid riksbankens afdelningskontor i Göteborg, Falun, Karlskrona, Karlstad, Luleå, Kalmar, Visby och Örebro; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 21, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 16 och 75 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, dels ock en i anledning af nämnda proposition väckt motion;

n:o 22, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 12 och 41 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, dels ock en i anledning af nämnda proposition väckt motion; samt

n:o 23, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående landstingens befogenhet med afseende å väganläggningar.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll af följande lydelse:

År 1902 den 3 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att jemlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar S. G. von Friesen och Olof Jonsson i Hof, hvilka voro i tur att afgå, dels suppleanter för samtlige fullmäktige i riksbanken; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

fullmäktige:

herr von Friesen, Sixten Gabriel, ledamot af Riksdagen Andra Kammare..... med 48 röster,
» Jonsson, Olof, i Hof, hemmansegare... » 48 »

samt till *suppleanter* för tiden från valet, till dess nytt val under år 1903 försiggått:

herr Uggla, Albert Axel, major, ... med 48 röster,
» Tham, Vollrath Henrich Sebastian, ledamot af Riksdagens Första Kammare ..... » 47 »
» Johnson, Axel, Generalkonsul..... » 46 » .

Fr. von Strokirch. *Gustaf Ax. Berg.*
Hans Andersson. *T. Zetterstrand.*

År 1902 den 3 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att jemlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar Johan Johansson i Noraskog och G. F. Östberg, hvilka voro i tur att afgå, dels suppleanter för samtliga fullmäktige i riksgäldskontoret; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

fullmäktige:

herr Johansson, Johan, i Noraskog, ledamot af Riksdagens Andra Kammare ..... med 48 röster,
» Östberg, Gustaf Fredrik, ledamot af Riksdagens Första Kammare..... » 48 »

samt till *suppleanter* för tiden från valet, till dess nytt val under år 1903 försiggått:

herr Lillieskölд, Erik Wilhelm, kamrerare med 48 röster,
» Ramstedt, Reinhold Victor, grosshandlare..... » 47 »
» Almqvist, Knut Fredrik Gerhard, ledamot af Riksdagens Andra Kammare..... » 46 » .

Fr. von Strokirch. *Gustaf Ax. Berg.*
Hans Andersson. *T. Zetterstrand.*

Dessa protokoll lades till handlingarne, och skulle Riksdagens kanslideputerade genom utdrag af protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarne ingifva förslag dels till förordnanden för de valde, dels till skrifvelse till Konungen med anmälan om de förrättade valen, dels ock till den paragraf, som derom borde i riksdagsbeslutet intagas.

Vid föredragning af herr *Sörenssons* den 1 i denna månad väckta och då bordlagda motion, n:o 29, om beredande af tryggad besittningsrätt åt innehafvare af vissa lägenheter å annex-, mensal- och stomhemman, beslöt kammaren hänvisa denna motion till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets den 1 innevarande mars bordlagda utlåtande n:is 18—20.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflemnade kongl. propositionen.

Afgåfvos följande motioner:

n:o 30, af herr *Bergström*, angående skrifvelse till Konungen i fråga om främjande af ett mera ekonomiskt tillgodogörande af virkestillgången i skogarne; och

n:o 31, af herr *af Ekenstam*, angående skrifvelse till Konungen i fråga om främjande af kooperation mellan jordbrukare.

Dessa motioner blefvo hvar för sig på begäran bordlagda.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst bland betänkandena på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Stockholm, O. L. Svanbäcks Boktr., 1902.